

ОБЛІК КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ACCOUNTS PAYABLE AT THE ENTERPRISE

У статті розглянуто кредиторську заборгованість та її складники. Кредиторська заборгованість визначається як «зобов'язання оплатити товари або послуги, які були отримані або поставлені або на які були виставлені рахунки-фактури, або вони були формально узгоджені з постачальником». Визначено місце кредиторської заборгованості у діяльності підприємства. Повна та правдива інформація забезпечує прийняття управлінських рішень щодо кредиторської заборгованості на підприємстві. Особливе місце в кредиторській заборгованості займають численні розрахунки з постачальниками і підрядниками. Установлено, що наявність простроченої заборгованості може призвести до погіршення іміджу підприємства. Кредиторська заборгованість дає змогу підприємству тимчасово користуватися залозиченими коштами, але, з іншого боку, зменшує показники платоспроможності і ліквідності. Ефективне управління кредиторською заборгованістю належить до необхідних умов успішної діяльності, оскільки воно створює передумови для швидкого зростання бізнесу і збільшення фінансових можливостей підприємства.

Ключові слова: зобов'язання, кредиторська заборгованість, управління, боржник, позика, аналіз, оцінка.

В статье рассмотрены кредиторская задолженность и ее составляющие. Кредиторская задолженность определяется, как «обязательства оплатить товары или услуги, которые были получены или поставлены или на которые были выставлены счета-фактуры, либо они были формально согласованы с поставщиком». Определено место кредиторской задолженности в деятельности предприятия. Полная и правдивая информация обеспечивает принятие управленческих решений по кредиторской задолженности на предприятии. Особое место в кредиторской задолженности занимают многочисленные расчеты с поставщиками и подрядчиками. Установлено, что наличие просроченной задолженности может привести к ухудшению имиджа предприятия. Кредиторская задолженность позволяет предприятию временно пользоваться заемными средствами, но, с другой стороны, уменьшает показатели платежеспособности и ликвидности. Эффективное управление кредиторской задолженностью относится к необходимым условиям успешной деятельности, поскольку оно создает предпосылки для быстрого роста бизнеса и увеличения финансовых возможностей предприятия.

Ключевые слова: обязательства, кредиторская задолженность, управление, должник, заем, анализ, оценка.

УДК 657.01

<https://doi.org/10.32843/infrastruct42-59>

Голуб Н.О.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Таврійській державний
агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

Golub Nataliia

Dmytro Motorny Tavria State
Agrotechnological University

Accounts payable and its components are discussed in the article. Accounts payable – this is a special part of the firm property, and it is the subject of mandatory legal relations between the company and its creditors. The new definition “obligations to pay for goods or services that were received, delivered, or for which invoices were issued, or they were formally agreed with the supplier” was proposed in the article as Accounts Payable. An important point in accounting is the classification of debt. In the scientific literature, various classification features of accounts payable are given. The place of accounts payable in the enterprise activities was determined. In the ongoing economic relations, the presence of debt is an objective phenomenon. Due to the limited financial resources, debt significantly affects the financial condition of the enterprise and the results of its activities. Economic activities of business entities associated with the use of funds in a continuous cycle. The structure of enterprise funds sources of a significant share is borrowed funds, namely payables. The acceleration of cash flow is one of the important ways to improve the financial situation of industrial entities. The lack of enterprises own working capital due to deficiencies in the organization of accounting and analysis of accounts payable. Accounting as an ordered system for summarizing information about the activities of the enterprise is based on continuous documentation of business operations taking place. Full and truthful information provides management decisions on accounts payable within the enterprise. Numerous settlements with suppliers and contractors occupy a special place in accounts payable. The presence of arrears can lead to a deterioration in the image of the enterprise that was established in the paper. Analyzing data on the status of accounts payable, it is necessary to study the causes of each type of debt, based on the specific production situation at the enterprise. Accounts payable allows the company to temporarily use borrowed funds, but on the other hand it reduces solvency and liquidity indicators. Effective accounts payable management is one of the necessary conditions for the successful activity since it creates the prerequisites for the rapid growth of the business and increase the financial capabilities of the enterprise, namely, it allows expanding markets for goods, attracting new sellers of products.

Key words: liabilities, accounts payable, management, debtor, loan, analysis, evaluation.

Постановка проблеми. Одним із проблематичних, а також суперечних питань обліку все-таки є облік кредиторської заборгованості, в основі якої лежить своєчасність платежів. Кредиторська заборгованість за своїм змістом має відношення щодо фінансового результату підприємства та впливає на господарську діяльність у цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми кредиторської заборгованості, а саме обліку, присвятили праці як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: Ю.С. Цал-Цалко, Г.О. Партин, А.Г. Загородній, С.Ф. Голов, В.М. Костюченко, Ф.Ф. Бутинець, Л.Л. Горецька, Н.М. Ткаченко та ін. Аналіз результатів досліджень засвідчує, що потрібно за сучасних обставин бізнес-середовища враховувати зміни, які відбуваються. А це призводить

до того, що необхідно опрацювати нові форми та методи здійснення аналізу поточної, а саме кредиторської, заборгованості, розробляти нові системи оцінювання показників стану розрахунків. Для цього доцільно запроваджувати сучасні інформаційні технології автоматизації ведення обліку та обробки потрібної інформації, на підставі якої приймати відповідні управлінські рішення.

Дослідивши наукові праці та вивчивши практику господарської діяльності, можна стверджувати про наявність різних дискусійних питань, зокрема проблеми обліку заборгованості підприємства перед кредиторами. Доцільним буде проведення поглибленого дослідження саме у цій сфері.

Постановка завдання. Мета статті – розкрити сутність кредиторської заборгованості та її

складників; визначити місце такої заборгованості у господарській діяльності підприємства; розкрити та проаналізувати джерела інформації, що забезпечують прийняття рішень стосовно кредиторської заборгованості підприємства; дати рекомендації щодо ефективної побудови системи кредиторської заборгованості як складника соціально відповідальної діяльності.

Для вирішення поставлених завдань було використано такі методи: аналіз, синтез, узагальнення, індукція, аналогія, моделювання, системний підхід.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Бухгалтерський облік здійснюється, по-перше, з опрацювання первинної документації щодо виникнення, а також причин щодо зміни та погашення зобов'язань. Бухгалтер, вивчаючи документи, повинен дотримуватися загальних принципів визнання даного виду зобов'язань за нормативними документами. У бухгалтерському обліку знаходять відображення не всі зобов'язання, а лише ті, що були виявлені з виконання укладених підприємством договорів або вчинених дій. Вони можуть мати юридичну силу внаслідок виконання умов контракту або законодавчих вимог. В обліку має відображення зобов'язання після укладання угоди або договору.

Кредиторська заборгованість – це, по суті, зобов'язання. У результаті здійснення господарської діяльності одне підприємство завинило перед іншим підприємством.

Зобов'язання – це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій та погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди [6].

Умови визнання зобов'язань визначено у п. 5 П(С)БО 11 «Зобов'язання [1]:

- достовірність оцінки;
- зменшення економічних вигід як наслідок їх погашення.

Зобов'язання за строками погашення поділяються, згідно п. 6 П(С)БО 11, на довгострокові (очікуваний строк погашення перевищує 12 місяців або операційний цикл) та поточні (очікуваний строк погашення не перевищує операційного циклу чи 12 місяців) [1].

У балансі поточні зобов'язання відображаються за сумою погашення (недисконтована сума грошових коштів або їх еквівалентів, що, як очікується, буде сплачена для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства) п.п. 4, 12 П(С)БО 11 [1].

Зобов'язанням є правова дія, відповідно, одна сторона – боржник, який зобов'язаний відповісти за своїми договірними зобов'язаннями на користь іншої сторони – кредитора. Це можуть бути передача будь-якого майна, виконання роботи чи надання послуг, сплата грошей. Або боржник утримується від пев-

ної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку [1]. Тобто підприємство зобов'язане перед іншим підприємством, у результаті чого може витратити свої ресурси, а отримати або виконані роботи, або послуги.

Фізик-теоретик А.Б. Борисов під кредиторською заборгованістю розуміє грошові кошти, які тимчасово перебувають на підприємстві, фірмі, але підлягають у встановлені строки поверненню юридичній або фізичній особі, у яких вони позичені й яким вони не виплачені [3, с. 437].

Кредиторська заборгованість – це заборгованість підприємства іншим юридичним і фізичним особам, що виникла в результаті здійснених раніше дій (подій), оцінена в гривнях і щодо якої у підприємства існують зобов'язання її погашення в певний строк [4].

Кредиторську заборгованість у бухгалтерському обліку класифікують за такими критеріями:

- строк погашення (за основу береться операційний цикл);
- спосіб погашення (або грошима, або товарами, послугами чи виконаними роботами);
- своєчасність погашення (згідно з указаними датами чи з простроченням платежу).

З облікового боку, відображення операцій із кредиторської заборгованості має значення, тому що це сприятиме впорядкуванню та достовірності інформації, прозорості здійснення розрахункових операцій за борговими зобов'язаннями. Джерелами інформаційного забезпечення обліку такої заборгованості є такі:

Первинні – товарно-транспортні накладні, рахунки-фактури, накладні, рахунки, акти приймання виконаних робіт чи послуг. Для погашення кредиторської заборгованості або її забезпечення використовують виписку банку, прибутковий касовий ордер, короткостроковий вексель.

Зведені – які використовуються для контролю та впорядкування оброблення даних на підставі первинних документів, що складаються у зведені облікові документи (реєстри та журнали-ордери). У балансі підприємства відображаються зобов'язання і довгострокові, і поточні. Відображаються і поточні, і довгострокові окремо, але в розрізі своїх особливостей.

Кредо означає «вірити». Форм існування «кредиторки» безліч:

- комерційна – на основі договорів купівлі-продажу. Використовується під час постачання товарів, робіт, послуг, надходження попередньої оплати за них, коли одна сторона ще не розрахувалася перед іншою. За безготівкових розрахунків між підприємствами чи організаціями завжди в однієї зі сторін процесу буде з'являтися борг, оскільки момент оплати та постачання розходиться в часі. Або отримали оплату, але ще не поставили товар, або поставили товар, але ще не отримали оплату.

Єдиний виняток – розрахунки готівкою, особливо у роздрібній торгівлі з використанням касових апаратів, тут уже «кредиторка» просто не може виникнути, тому що момент постачання та оплати товару або послуги співпадає;

– позики – одна сторона може кредитувати іншу, наприклад це договори кредиту, позики, поворотної фінансової допомоги;

– забезпечення боргу цінними паперами – це за своєю суттю різновиди попередніх варіантів, коли розрахунок, наприклад, відбувся векселем. Вексель як борговий цінний папір посвідчує борг особи, яка його видала (емітувала). Це ж саме стосується й залучення коштів шляхом випуску облігацій;

– зобов'язання перед робітниками – щомісяця підприємство нараховує заробітну плату своїм працівникам і до її виплати існують відповідні зобов'язання перед ними; на основі відносин з державою – за податками та зборами, що виникають у процесі діяльності підприємства. Таким чином, борги – це невід'ємний бік господарської діяльності будь-якого підприємства, установи, фізичної особи – підприємця.

Управління кредиторською заборгованістю має на меті застосування підприємством більш прийнятних форм розрахунку, термінів, а також обсягів розрахунків із контрагентами. Воно потрібно, щоб за дефіциту оборотних коштів не відбувалося послаблення фінансової стійкості підприємства. І по суті, це є безпосередньо підхід до контрагентів підприємства.

Основним завданням управління кредиторською заборгованістю підприємства є побудова раціональної структури зовнішніх джерел формування оборотних активів із погляду забезпечення максимальної рентабельності з урахуванням збереження платоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

Управління кредиторською заборгованістю дає змогу передбачити та зібрати інформацію щодо:

– можливості або періоду виникнення кредиторської заборгованості;

– правил надання кредиту та форм сплати для різних груп постачальників та видів продукції;

– проведення аналізу і класифікації постачальників за обсягами закупки продукції, історії кредитних відносин та умов оплати;

– контролю відстроченої або простроченої заборгованості, вивчення причин порушення договірних правил кредитування;

– своєчасного визначення прийомів прискорення обігу оборотних активів і зменшення безнадійних боргів;

– забезпечення продажу, що забезпечують надходження грошових коштів.

Основними прийомами управління кредиторською заборгованістю є:

– аналіз замовлень, оформлення розрахунків і встановлення характеру кредиторської заборгованості;

– АВС-аналіз стосовно дебіторів;

– аналіз заборгованості за видами продукції для визначення не вигідних із погляду інкасації товарів;

– реальна оцінка існуючої кредиторської заборгованості;

– контроль над співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості;

– визначення конкретних розмірів знижок за достроковою оплати;

– оцінка можливості факторингу – продажу дебіторської заборгованості [5].

Стосовно кредиторської заборгованості потрібно мати достовірну інформацію щодо видів та строків виникнення заборгованості. Для того щоб мати таку інформацію, потрібно зібрати інформацію щодо постачальників. Доцільно почати з вивчення або контрактів постачальників, або договорів підрядчиків. Звернути увагу на особисті бесіди з працівниками підприємства.

Завданням проведення аналізу заборгованості – дати оцінку, по-перше, умовам заборгованості; по-друге, строки погашення; по-третє, обмеження використання ресурсів, а також визначити можливості додаткового джерела фінансування, можливість його залучення. З практичного досвіду відомо, що більша частина припадає на кредиторську заборгованість, а це позичкові кошти. Тому, коли вивчаємо кредиторську заборгованість, потрібно також аналізувати і дебіторську заборгованість. Потрібно дослідити склад, структуру, поточну, а саме кредиторську, заборгованість, а потім провести порівняльний аналіз із дебіторською заборгованістю. Ми зможемо отримати повну та розгорнуту інформацію щодо боргів у цілому по підприємству.

Виходячи з дослідження, головною причиною зміни, яка є в структурі кредиторської заборгованості, є взаємні несвоєчасні платежі. Це можна перевірити за допомогою проведення порівняльного аналізу кредиторської та дебіторської заборгованості. Повний аналіз кредиторської заборгованості може проводитися, якщо використовувати методику аналізу дебіторської заборгованості.

Доцільним буде проведення аналізу стану дебіторської та кредиторської заборгованості на кінець звітного періоду, а також порівняльного аналізу.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, заборгованість виникає тільки від здійснення певної господарської операції, яка підлягає відображенню в обліку. Кредиторська заборгованість у бухгалтерському обліку – це зобов'язання підприємства перед іншими юридичними і фізичними особами. Для цілей обліку доцільно її групувати за строком погашення, за способом погашення та своєчасністю погашення. Саме така класифікація акумулює повну

інформацію для проведення аналізу кредиторської заборгованості та прийняття управлінських рішень щодо кредиторської заборгованості.

Основні положення щодо управління кредиторською заборгованістю:

- розмір кредиторської заборгованості в майбутньому з урахуванням діяльності підприємства;
- правильний вибір форми заборгованості, яка буде мати найменші відсоткові виплати;
- встановлення найбільш вигідної для підприємства форми кредиту;
- здійснення постійного контролю над заборгованістю, недопущення виникнення простроченої заборгованості підприємства;
- пошук сумнівних, безнадійних боргів підприємства та прийняття рішень за такими випадками.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 12.04.2020).
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» : Наказ Міністерства фінансів України від 31.01.00 № 20 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення: 12.04.2020).
3. Борисов А.Б. Большой экономический словарь. Москва : Кн. мир, 1999. 895 с.
4. Сухарев А.Я. Юридический энциклопедический словарь. Москва : Сов. энциклопедия, 1984. 415 с.
5. Лівощко Т.В. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю промислового підприєм-

ства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2013. № 4. С. 88–93.

6. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013. № 73. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 14.04.2020).

REFERENCES:

1. Tsivilniy kodeks Ukrayini: Zakon Ukrayini vid 16.01.2003 № 435-IV / Verhovna Rada Ukrayini. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (accessed 12 April 2020).
2. Polozhennya (standart) bukhgalters'koho obliku 11 «Zobov'yazannya» : zatv. Nakazom Minist-va Finansov Ukraini vid 31.01.00 № 20 Verhovna Rada Ukraini. Available at: <http://zakon1.rada.gov.ua> (accessed 12 April 2020).
3. Borusov A.B. (1999) Bolhoj ekonomizeskoj slovar [Great economic dictionary]. Moscow: Kn. World.
4. Suharev A.Ya. (1984) Yuridicheskiy entsiklopedicheskiy slovar [Legal Encyclopedic Dictionary]. Moscow: Sov. Entsiklopediya.
5. Livoshko, T.V. (2013) Upravlinnja debitorsjkoju ta kredytorsjkoju zaborghovanistju promyslovogho pidpryemstva. [Management of receivables and accounts payable of industrial enterprises]. *Ekonomichnyj visnyk Zaporiz'koi derzhavnoi inzhenernoi akademii*. Vol. 4, pp. 88–93.
6. Natsionalne polozhennya (standartu) buhgalter-skogo obliku 1 «Zagalni vimogi do finansovoyi zvitnosti»: zatverdzhene nakazom Ministerstva finansiv Ukrayini vid 07.02.2013. № 73. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (accessed 14 April 2020).